

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-iv>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
3. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
4. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003. – № 852- IV. Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 276.
5. Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003. – № 851- IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
6. Гулевська Г. Ю. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання нотаріальної діяльності та пріоритети запозичення в Україні / Г. Ю. Гулевська // Підприємство, господарство і право. – 2003. – № 7. – С. 57-61.
7. Карнарук Н. В. Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Н. В. Карнарук. – Ірпінь, 2007. – 24 с.
8. Федорова К. І. Перспективи реформування законодавства щодо адміністративно-правового регулювання приватної нотаріальної діяльності / К. І. Федорова // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2007. – № 3 (40). – С. 158-167.
9. Фурса С.Я. Теорія нотаріального процесу: Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

Бондарчук М.В.*студентка,**Київський національний університет імені Тараса Шевченка***ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТРЕТІХ ОСІБ
У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

Окрім позивача та відповідача, які є основними суб'єктами цивільного процесу, на захист прав, свобод та інтересів яких здійснюється судочинство, у справу можуть вступити й інші особи, яких безпосередньо стосується, як саме провадження, так і остаточний результат діяльності суду – судові рішення. Мова йде саме про третіх осіб.

Законодавець не дає відповіді на питання, як розуміти термін «треті особи». При цьому, як вказують М. М. Коршунов та Ю. Л. Марєєв, серед усіх осіб, які беруть участь у справі, треті особи є найменш зрозумілими фігурами. Звичне значення слів «треті особи» не тільки не сприяє з'ясуванню їхнього процесуального статусу, але, навпроти, здатне ввести в оману. Відсутність у юридичній лексиці більш виразного терміна ускладнює розуміння ролі цих учасників [4, с. 130].

Юридичний словник дає визначення третіх осіб у цивільному й господарському процесі як осіб, що захищають своє право та охоронювані законом інтереси в цивільній справі, порушеній за позовами інших осіб (сторін) [12, с. 274].

У правовій літературі, присвяченій питанням цивільного процесу, поняття «треті особи» розуміється, переважно, в тому контексті, що відповідні особи є кількісно третіми стосовно сторін – позивача та відповідача. Таку позицію відстоює, наприклад, Т. Є. Абрамова. Автор підкреслює, що у

цивільному процесуальному праві термін «треті особи» здебільшого має технічне значення, оскільки стосовно позивача та відповідача ці особи виступають як треті (за рахунком), саме тому вони і називаються третіми особами у цивільному процесі.

Аналогічної точки зору дотримувалися П. П. Заворотько та М. Й. Штефан. Назву «третя особа», вказують вони, взято не тому, що така особа є зайвою в «чужому» спорі, а тому, що спір відбувається між двома сторонами, а вона є третьою особою, яка вступає в цей спір. Указана назва є суто процесуальною та відбиває справжнє процесуальне становище відповідної особи у спорі між сторонами і немає потреби встановлювати їй нову назву [6, с.28]. Вбачається, що таке буквальне сприйняття відповідного законодавчого терміна у цивільному процесуальному праві є справді виправданим. Дійсно, стосовно сторін такі особи є кількісно третіми. Відповідна назва не лише влучно відображає місце цих суб'єктів серед інших осіб, які беруть участь у справах позовного провадження, а й дає змогу усвідомити мету їх участі у цивільній справі – захист своїх прав, свобод та законних інтересів, відмінних від інтересів сторін. Такий висновок можна зробити виходячи з такого: тому треті особи і є саме «третіми», а не сторонами у процесі, оскільки мають у справі власний інтерес, відмінний від інтересу позивача та (або) відповідача. В іншому разі вони були б співучасниками однієї із сторін.

У літературі мають місце різні погляди науковців щодо розуміння поняття третіх осіб. На думку А.В. Андрушко та Ю.В. Білоусова, треті особи – це суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, які вступають у порушену у суді справу для захисту власних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, наділені матеріально-правовою заінтересованістю, яка, як правило, суперечить інтересам позивача та (або) відповідача [10, с. 45].

В.В. Комаров, В.А. Бігун вказують, що третіми особами є особи, які вступили у розпочатий процес для захисту своїх суб'єктивних прав, свобод чи інтересів, відмінних від прав, свобод та інтересів позивача та відповідача [8, с. 310].

У свою чергу, російський процесуаліст В.В. Ярков визначає, що треті особи – це такі особи, що беруть участь в справі, які вступають у започаткований цивільний процес, мають певну юридичну зацікавленість у результаті справи в силу впливу судового рішення на їх права і обов'язки [5, с. 122]. Слід зауважити, що значення участі третіх осіб у цивільному процесі обумовлено рядом обставин. По-перше, це шлях до правильного і обґрунтованого вирішення справи, оскільки дозволяє встановити всі обставини по справі, зібрати воедино і дослідити всі наявні докази. По-друге, це засіб процесуальної економії, оскільки при розгляді, наприклад, регресних позовів немає потреби знову встановлювати факти, відображені в рішенні за первісним позовом.

Український вчений-процесуаліст Ю.С. Червоний зазначає, що термін «третя особа» безпосередньо вказує на правову природу цього інституту. Треті особи вступають у вже розпочатий судовий розгляд між сторонами (позивачем та відповідачем), вони не є ініціаторами відкриття провадження у справі, вони не беруть участі у формуванні першопочаткового спірного матеріального правовідношення [11, с. 62].

Але іноді термін «треті особи» використовується як в законі, так і в юридичній літературі у зовсім іншому сенсі. Наприклад, у ч. 1 ст. 660 ЦК України третьою особою називається суб'єкт, який на підставах, що виникли

до укладення договору купівлі-продажу, пред'являє позов до покупця про витребування товару [1, с. 356]. Проте між поняттям «треті особи» у матеріальному та процесуальному праві немає нічого спільного, про що слушно зазначає В. М. Аргунов [2, с. 8]. І дійсно, ЦК України має на увазі третіх осіб стосовно суб'єктів матеріальних правовідносин, з якими вони потенційно можуть вступити у спір. Такі особи у цивільному процесі, як правило, є позивачами або третіми особами, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Якщо повернутися до ч. 1 ст. 660 ЦК України, то у такому разі «третя особа» є позивачем у цивільному процесі [1, с. 356]. При цьому покупець (відповідач у справі) має повідомити продавця про пред'явлений позов та подати клопотання про залучення його до участі у справі, а продавець повинен вступити у справу на стороні покупця. Тобто продавець, у випадку його залучення до участі у цивільній справі, стає третьою особою на боці відповідача.

Треті особи згадуються і в інших матеріальних нормах. Але в усіх таких випадках законодавець має на увазі будь-яких інших осіб, права, свободи та інтереси яких зачіпаються під час діяльності (відносин), що підпадають під регулювання норм матеріального права. В юридичній літературі «третіми особами» іноді називають заінтересованих осіб у справах окремого провадження в силу впливу рішення суду на їх права та обов'язки стосовно заявника. Деякі процесуалісти обґрунтовують навіть доцільність участі третіх осіб у наказному провадженні [3, с.16]. Крім того, трапляється і твердження щодо захисту прав та участі третіх осіб під час виконавчого провадження [9, с. 85]. На мою думку, такий підхід є неприйнятним. Цивільне процесуальне законодавство України встановлює чіткі законодавчі терміни стосовно суб'єктів позовного, окремого і наказного проваджень, а також виконавчого провадження, визначає їх процесуальний статус і доцільність участі кожного суб'єкта під час розгляду певної категорії цивільних справ у різних видах цивільного судочинства та на різних стадіях цивільного процесу.

Значення участі третіх осіб у цивільному процесі полягає у тому, що вони допомагають правильно та обґрунтовано вирішити спір між позивачем і відповідачем, встановити всі дійсні обставини справи, забезпечити реальні гарантії захисту прав осіб, які беруть участь у справі. Також їх вступ в уже відкрите провадження запобігає ухваленню судом суперечливих рішень, сприяє економії часу і засобів, оскільки не буде потреби розглядати ще одну цивільну справу, встановлювати ті самі факти. Водночас вступ у справу третіх осіб є важливим тактичним прийомом. Залучення третіх осіб з тактичних міркувань змінює розстановку сил у процесі, розширює предмет доказування, ускладнює судовий розгляд [7, с.133]. У зв'язку з цим та чи інша сторона у процесі може зайняти більш вигідне для себе становище.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст.356.
2. Аргунов В. Н. Участие третьих лиц в советском гражданском процессе: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. Н. Аргунов; Моск. гос. ун-т. – М., 1980. – 18 с.
3. Бобровник О. В. Треті особи в цивільному процесі: автореф. дис. канд. юрид. наук. – К., 2009. – 18 с.
4. Гражданский процесс: учебник / Под общ. ред. Н. М. Коршунова. – М.: Изд-во «Эксмо», 2005. – 421 с.
5. Гражданский процесс /под. Ред. В.В. Яркова. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 703 с.
6. Загорько П. П., Штефан М. Й. Особи, які беруть участь у справі позовного провадження: Учебний посіб. – К.: Видавництво Київського університету, 1967.

7. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. – К.: Істина, 2006. – 944 с.
8. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
9. Сульженко Ю. Захист прав та охоронюваних законом інтересів третіх осіб у цивільному процесі // Право України. – 2005. – № 3. – С. 83-88
10. Цивільний процес: навчальний посібник. / А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська та ін. / За ред. Ю.В. Білоусова. – К.: Прецедент, 2005. – 172 с.
11. Цивільний процес України: Підручник. / За ред. Ю. С. Червоного. – К.: Істина, 2007. – 392 с.
12. Юридичні терміни. Тлумачний словник/ В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренка. – К.: Либідь, 2004. – 320 с.

Дузінкевич Т.І.

аспірант,

Юридичний інститут

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

АКТИВНІСТЬ СУДУ ПРИ ВИТРЕБУВАННІ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Питання активності суду при витребуванні доказів є дуже актуальним. В.М. Кравчук та О.І. Угриновська дотримуються думки, що суд з власної ініціативи витребувати докази не має права [1, с. 371]. Такої ж думки дотримується і С.С. Бичкова. Проте вона вказує, що на практиці судді часто, допомагаючи сторонам, рекомендують їм заявити відповідні клопотання. Незважаючи на те, що ці дії можуть бути охарактеризовані як такі, що виходять за межі неупередженості суддів, у багатьох випадках відповідні рекомендації є доцільними, оскільки сприяють якнайшвидшому і правильному вирішенню справи [2, с. 337].

В цей же час В.І. Тертишніков, не заперечуючи факту, що докази у більшій своїй частині подаються і мають подаватися сторонами та іншими особами, що беруть участь у справі, акцентує увагу на тому, що суд і зараз не звільнений від обов'язку забезпечувати справу доказами і приходиться до висновку, що думки про обов'язок сторін подавати докази як виключно про їх обов'язок є спірними і передчасними [3, с. 178].

Активність суду при витребуванні доказів потрібно розглядати в аспекті принципів змагальності та диспозитивності цивільного процесу.

Принцип диспозитивності становить собою закріплене в нормах цивільного процесуального права основне положення, що розкриває природу цивільних процесуальних правовідносин, відображає можливість суб'єктів даних правовідносин, виходячи з наявності й характеру юридичної заінтересованості розпоряджатися в процесі матеріальними і процесуальними правами, в тому числі й визначати межі судового захисту, впливати на виникнення, рух і закінчення процесу; необхідне для реалізації процесуальних цілей суб'єктів процесу; положення, що встановлює своєрідний баланс у цивільних процесуальних правовідносинах [4, с. 5].

В.В. Городовенко говорить, що принцип змагальності є вихідною засадою, на якій побудована сучасна процедура судового розгляду справ. Змагальність пронизує всі стадії провадження у справі та є атрибутом сильної